

Одним з найперспективніших шляхів розвитку творчої активності є впровадження інтерактивних форм і методів навчання. Ефективним у формуванні творчих здібностей учнів є використання таких інтерактивних форм навчання: «мікрофон», робота в парах, малих групах, «діаграма Венна», «метод Прес», «пошук інформації», «спільний проект», «мозковий штурм», «Асоціативний кущ», «Очікування», «Добре-погано», «Дерево рішень», «Фантазуй», незакінчене речення. Використовую інсценізацію, що розвиває пам'ять, творчу уяву, креативне мислення, мову, мовлення, вміння спілкуватися, самостійність. Під час використання активних форм і методів навчання підвищуються вимоги до вчителя, який виступає в ролі організатора пізнавальної діяльності учнів, а не переповідача інформації. Для досягнення певного результату найперша умова – конкретизація навчальної мети. Шлях від навчання до результату – це організована взаємодія вчителя і учнів. Такий підхід забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, сприяє розвитку творчої особистості [7, 35].

Працюючи над даною проблемою переконалися, що розвивати творчі здібності можна по – різному. Але для розвитку творчих здібностей більшості школярів важливою є саме роль учителя. Завдання педагога – управляти процесами творчого пошуку йдучи від простого до складного: створювати ситуації успіху, що сприяють творчій активності школяра; розвивати його уяву мислення; розв'язувати дедалі складніші творчі завдання [3, 61].

Найефективнішим засобом досягнення цієї мети є інноваційні технології навчання. Саме інноваційний підхід забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, сприяє розвитку творчої особистості [12, 124].

Отже, як писав видатний педагог В. Сухомлинський «Може, маленька дитина повторює те, що було вже зроблено, створено іншими людьми, але якщо це діяння – плід її власних зусиль, - вона творець; її розумова діяльність – творчість». Так і творчість вчителя породжує творчість учня. Якщо на кожний урок намагатися підбирати такі види навчальної діяльності, які дають матеріал для роздумів, можливість виявити ініціативу і самостійність, потребують розумового напруження, винахідливості, творчості, це зацікавить дітей, викликає позитивні емоції, сприятиме діяльності, пошуку, формуванню творчого мислення. Таким чином, використовуючи інноваційні методи роботи, вчитель формує творчу особистість, яка матиме міцні знання та буде успішно застосовувати їх на практиці.

Список використаних джерел:

1. Волощук І.С. Методи розвитку творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку / І.С. Волощук // Рідна школа. – 1998. – №3. – С. 29 - 52
2. Гуревич Р.С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі і наукових дослідженнях / Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія.— Вінниця : ДОВ Вінниця: 2005. – 366 с.
3. Демченко О.П. Проблеми використання проектної технології у навчально-виховній роботі з молодшими школярами / О.П. Демченко // Збірник наукових праць БДПУ. – Педагогічні науки. - №2. – Бердянськ : БДПУ, 2009. – С.61-70.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: [навчальний посібник] / Дичківська І. М. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Коваль І.І. Психолого-педагогічні умови розвитку творчих здібностей школярі / І.І. Коваль // Програма «Обдаровані діти»- Обдарована дитина. - 2009. - № 8. - С. 20-29.
6. Масол Л. Школа культури виховує людину, яка мислить і прагне творити / Л. Масол // Початкова шк. – 2001. – № 5. – С. 38-39.
7. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко та ін.: Наук.-метод. посіб. – К.: А.С.К., 2003. – 192 с.
8. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи / О.Я. Савченко. - К.: Генеза, 1999.- 366 с.
9. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1988. – 272 с.
10. Тарасенко Г.С. Паросток: методика гуманістичного виховання дітей засобами природи : посібник для вчителя / Г.С. Тарасенко. – Вінниця : Логос, 2000. – 192 с.
11. Химинець В. Інновації в початковій школі / В. Химинець, М. Кірик - Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 307 с.

ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

С.Шкрабалюк, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: О.А.Голюк, кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

USING FAIRY TALE AS MEANS OF DEVELOPMENT DIALOGIC CULTURE OF SENIOR PRESCHOOLERS

S. Shkrabaliuk, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. Стаття присвячена проблемі використання казки як засобу розвитку діалогічної культури дітей старшого дошкільного віку. Визначено роль казки у розвитку діалогічної культури дошкільників. Запропоновано методичні прийоми роботи з казкою.

Ключові слова: діалогічна культура, казка, дошкільники.

Abstract. The article is devoted to the problem of using the fairy tale as a means of developing the dialogic culture of senior preschoolers. The role of a fairy tale in the development of the dialogic culture of preschoolers is determined. Methodical techniques of work with a fairy tale are offered.

Keywords: dialogical culture, fairy tale, preschoolers.

Останніми роками відбуваються істотні зміни в програмах виховання та навчання дітей старшого дошкільного віку. Сучасна дошкільна освіта не залишається осторонь від процесів модернізації освіти. Процес реформування національної освіти неможливий без вдумливого, критичного переосмислення і використання наукового доробку попередніх поколінь на підставі узагальнення результатів теоретичного аналізу, вивчення наукових, методичних джерел. Актуальною проблемою дошкільної лінгводидактики є формування культури діалогічного спілкування, мовленнєвого етикету й виразності дитячого мовлення. Однією з ключових частин сучасної освіти визначено вміння висловлювати поняття, думки, через слухання, говоріння, читання, застосування мультимедійних засобів [10, 10].

Розвиток діалогічної культури дітей за текстами казок передбачає залучення дітей до складання імпровізованих діалогів, поступове збільшення словникового навантаження в діалогах та максимальну мовленнєву активність [7].

Казка входить у життя людини з раннього дитинства, відіграючи незбагненно важливу роль у становленні особистості. Мова казки проста і тому доступна. За допомогою казки дитині можна пояснити безліч явищ.

Особливого значення казці як засобу навчання дітей надавали С.Миропольський, С.Русова, К.Ушинський, В.Сухомлинський. Ще на початку XIX ст. С.Миропольський наголошував на необхідності використання казок як засобу виховання і навчання дітей, засобу зробити «людину людиною» [13].

Сучасні дослідники продовжують вивчати вплив казки на діалогічну культуру дошкільників: Н.Гавриш, Н.Карпінська, Л.Артемova, Ю.Руденко та інші [8, 228]. У дошкільному закладі пропонуються такі види занять з казкою: читання казок, розповідання та показ казок вихователем, інсценізація, ігри за сюжетами казок, бесіди, перекази знайомих казок, самостійне складання казок дітьми. Так Л.Артемova зазначала, що в процесі роботи з казками діти розвивають діалогічну культуру мовлення, граматичну будову мовлення та удосконалюють словниковий запас [8, 229].

Розглядаючи казку крізь призму її навчально-виховних можливостей можна стверджувати, що казка органічно увійшла в світ дитини, допомагає їй вчитися і вдосконалюватися. Уміння «слухати» формується у дошкільнят у процесі виховання, при активній дії дорослого і досягає все більш високого рівня, в міру того, як розвивається і вдосконалюється мислення дітей, збагачується їхній словниковий запас, розвивається уява. Тому педагогіка розглядає розвиток діалогічної культури дитини дошкільного віку в нерозривному зв'язку з всебічним розвитком дошкільнят, а розвиток мовлення дітей різного дошкільного віку йде паралельно з загальним психофізичним розвитком [1, 55].

Чудовий вплив казки на розвиток мовлення дитини і її внутрішнього світу важко порівняти за значимістю з чимось ще. Добрі і повчальні, вони обов'язково залишать в душі малюка незгладимий слід, наповнять душу його різноманітними почуттями та емоціями, а мова – гарними словами і оборотами.

Розповідь казки з подальшим переказом сприяє розвитку мислення і збагачення мови дітей старшого дошкільного віку. Казка допомагає формувати основи поведінки і спілкування. Дитяча казка розвиває фантазію і уяву дитини, творчий потенціал [4; 5; 6; 11; 13].

Творчі методи роботи з казкою дозволяють більш широко та різнопланово використовувати улюблені дітьми тексти. До таких методів можна віднести наступні: придумування казок, коли знайомі дитині герої опинилися в нових обставинах; створення колажів з казок; обговорення рятувальних ситуацій у казках; створення казок про фантастичні країни, фантастичних героїв тощо.

Щоб підвести дітей до творчої роботи з казкою (зміна одного казкового героя іншим, придумування іншого кінця чи варіанта казки) доцільним є такий метод, як розігрування казки за допомогою заміників. Використовувати даний метод слід у послідовності: ознайомлення з казкою; дорослий читає казку, а дитина розіграє її; «загадування» уривків із казки (дорослий розіграє якусь сценку із казки, а дитина повинна відгадати її і розповісти); показ дитиною уривка з казки з одночасним розповіданням його.

Спонукаючи дітей до творчого пошуку у старшій групі вихователю можна використати такі методи, як складання казок за схемами. Спочатку вихователь пояснює дітям, що будь-який предмет, подію можна зобразити схематично. Педагог пропонує схематично зобразити ліс, зайчика, хатинку та інше, знайомить із своїми варіантами схематичних зображень. За схемами пропонує відгадати і розповісти казку.

Після того, як діти освоюють розповідання за схемами, схему знайомої казки можна дещо змінити: переставити символи, внести новий символ; уявити як змінилися події в казці, наділити нового персонажа казки певними рисами. Розповідаючи дітям казку, педагог пропонує їм самим зарадити головному героєві у його пригоді, не залучаючи до цього інших персонажів. Подібний аналіз проводить спочатку на матеріалі вже знайомих дітям казок і лише згодом підводить до розв'язання проблемних ситуацій у нових казках. Педагог пропонує дітям уявити себе кимось із тих, хто діє у казці, й розповісти, що він відчув би, як сприйняв би конкретну подію, залежно від того, чийми очима зараз «дивиться» на неї. Адже сприйняття добра і зла у різних персонажів неоднакове. У роботі з казкою доцільним є застосування таких прийомів: аналіз казок, розповідання казок, постановка казок за допомогою ляльок, складання казок, залучення дошкільнят до малювання за мотивами казки, обговорення поведінки та мотивів дій персонажа, програвання епізодів казки.

Дидактичні завдання і вправи необхідно будувати так, щоб навчити дітей складати діалог, самостійні розповіді про предмети, явища в природі. Так, для дітей старшого дошкільного віку можна використати дидактичні ігри: «У гостях у казки», «Впізнай героя казки» та ін. Організуючи з дітьми обговорення казок необхідно пам'ятати, що тематика таких обговорень має спиратися на їхній досвід, знання і уявлення про навколишнє життя, про явища природи. В.Любашина радить для ігор-драматизацій та інсценізацій використовувати казки з чітким динамічним сюжетом, повторами, діалогами («Рукавичка», «Котик і Півник» та ін.); для ігор з мовленнєвими ситуаціями, які являють собою уявний діалог дітей з літературним героєм, – гру «Розповідь герою казки про себе». Окрім того, науковець наголошує на необхідності використовувати «Кумулятивні казки» – ланцюг питань та відповідей, витриманих у межах одного логічного ряду, до яких відносить казки «Зимівля звірів», «Коза-дереза». Вона вважає, що такі твори співзвучні з характером мислення дитини, вчать дітей чітко ставити запитання та вести діалог один за одним без допомоги дорослих [9, 185].

Послідовність занять з розвитку словесної творчості у дітей має відбуватися у такій послідовності: ознайомлення з казкою як літературним жанром; творчий переказ казки (від імені головного героя, заміна кінцівки); придумування продовження казки; складання казки

за опорними словами; заміна характеру персонажів казки; розв'язання проблемних ситуацій та суперечностей у казці; самостійне придумування дітьми казок. Сьогодні існує безліч прийомів, які є ефективними для організації бесід з дітьми за казкою: 1) формулювання різноманітних за своїм спрямуванням питань, які покликані допомогти точніше охарактеризувати героїв казки або допомогти дітям відчувати головну ідею казки; 2) розгляд ілюстрацій, що допоможуть зрозуміти казку; 3) словесні замальовки, де діти придумують і розповідають, які б малюнки вони самі намалювали до цієї розповіді; 4) повторне читання уривків з тексту, спрямоване на те, щоб діти повніше сприйняли художні засоби казки, навчилися помічати порівняння, епітети та інші засоби виразності; 5) пригадування і розповідь про кумедний (сумний, казковий, реальний, страшний) епізод; 6) переказування опису природи, пояснення вчинків героїв, які особливо запам'яталися; 7) драматизація казки або уривків із знайомих казок, цікавих у плані збагачення та активізації словникового запасу; 8) звертання уваги на специфічність художньої форми, образність мови у творі (повтори, зачин, кінцівка, порівняння, постійні епітети), що допомагає зрозуміти відмінність казки від оповідання тощо.

Придумування дітьми казок за самостійно вибраною темою – найскладніший вид творчої розповіді. Успіх залежить від того, як зуміє вихователь зацікавити дітей, створити в них емоційний настрій, дати поштовх творчій уяві. Дуже важливо навчити дітей оцінювати розповіді й казки своїх товаришів, бачити позитивні та негативні сторони розповідей. Наприклад: «Мені сподобалась Іванкова казка. В ній цікаво описані пригоди котика та його друзів.» [8, 228]. Складання казки розвиває почуття гумору, критичність розуму, вміння коротко, образно побудувати вислів. Методика навчання складання творчих розповідей постійно збагачується новими розробками і знахідками педагогів. Важливо, щоб у пошуках прийомів та методів керівництва мовленнєвою діяльністю дітей, ми всі не забували, що творча розповідь це лише ефективний засіб розвитку, а головною на занятті має бути сама дитина, заради якої ці засоби і розробляються. Але, на жаль, в даний час використовується не весь потенціал казки. Дитина частіше сидить біля телевізора, тому що дивитися казку легше і цікавіше, ніж читати чи слухати.

Цілком зрозуміло, що розвиток діалогічної культури дитини залежить від рівня сформованості діалогічної культури педагога, яку О.Голюк розглядає в контексті професійно-педагогічної культури як рівень розвитку методологічної (спрямованість особистості педагога, його методологічну компетентність і методологічну рефлексію), інформаційної (ступінь оволодіння вміннями працювати з інформацією, орієнтуватися в інформаційному просторі), дослідницької (сукупність дослідницьких умінь, досвіду дослідницької діяльності) культури, формуючих сукупність комунікативних і інтелектуальних умінь [2, 247]. В свою чергу під професійно-педагогічною культурою науковець розуміє інтегративну якість особистості педагога, яка проектує його загальну культуру в сферу професії [3, 128].

Отже, казка залишається одним з провідних засобів навчання, виховання та розвитку дітей, не зважаючи на появу великої кількості сучасних медіатехнологій, дидактичних іграшок та посібників. У сучасних програмах з дошкільної освіти казка розглядається переважно як засіб розвитку мовлення дитини. Оскільки розвиток усіх психічних процесів у дитини відбувається взаємопов'язано, то, працюючи з казками, вихователю необхідно навчати дітей мислити оригінально, незвично, спонукати дошкільників не тільки сприймати зміст, а й творчо перетворювати хід розповіді, придумувати різні кінцівки, вводити непередбачені ситуації, змішувати кілька сюжетів в один, що сприятиме розвитку образного і логічного мислення дитини, її творчих здібностей, мовлення, допоможе підготувати її до навчання в школі.

Список використаних джерел:

1. Богущ А.М. Дошкільна лінгводидактика : навч. посібник / А.Богущ. – Запоріжжя, 2000. – 275 с.

2. Голюк О.А. Теоретико-методологічні засади формування діалогічної культури в майбутніх вчителів у процесі вивчення педагогічних дисциплін / О.А.Голюк // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Випуск 13. – Глухів: ГДПУ, 2009. – С.244-252.
3. Голюк О.А. Уровни развития диалогической культуры будущих воспитателей ДООУ и учителей начальной школы в процессе профессиональной подготовки / О.А.Голюк // Современные подходы к профессиональной подготовке педагога. – Мозырь : УО МГПУ им. И.П. Шамякина, 2015. – С.124-130.
4. Голюк О.А. Ціннісні орієнтації батьків як основа забезпечення гармонійного буття дитини у сім'ї / О.А.Голюк // Імідж сучасного педагога. – 2015. – № 6 (155) – С. 41-44.
5. Демченко О.П. Виховні ситуації в особистісно зорієнтованому просторі початкової школи : монографія / О.П.Демченко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. – 416 с.
6. Демченко О.П. Особливості створення вербальних виховних ситуацій за змістом казок у роботі з дошкільнятами / О.П.Демченко // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць. Спецвипуск / [за заг. ред. проф. В.І.Скрипченка]. – Ч.1. – Словянськ : СДПУ, 2010. – С.81-88.
7. Лазаренко Н. І. Розвиток пізнавальної активності першокласників у період навчання грамоти / Н.І.Лазаренко // Початкова школа. – 1999. – № 5. – С.13-16.
8. Лопатіна Г. О. Художнє слово як засіб навчання діалогічного мовлення дітей молодшого дошкільного віку / Г. О. Лопатіна // Педагогічна освіта: теорія і практика. - 2011. - Вип. 8. - С. 227-231.
9. Любашина В. В. Формування діалогічних умінь у старшого дошкільного віку в іграх за сюжетами художніх творів: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.02 / В.Любашина. – Ялта, 2006. – 188 с.
10. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи, 2017.- 33с.
11. Родюк Н.Ю. Формування професійно-педагогічної комунікації майбутніх учителів/ Н.Ю.Родюк // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Старобільськ, 2017. – № 4 (309) травень. – С. 226-231.
12. Сіваш Т.Д. В.О. Сухомлинський про розвиток словесної творчості молодших школярів / Т.Д. Сіваш // Реалізація ідей В.О. Сухомлинського в практиці роботи сучасних освітніх закладів : Збірник матеріалів регіональних педагогічних читань / Відп. за випуск : І.І. Козак, І.М. Лапшина, Л.В. Любчак. – Вип. 9. – Вінниця : ТОВ «Ландо ЛТД», 2013. – С. 198-201.
13. Тишик О.А. Проблеми дидактики в педагогічній спадщині С.І. Миропольського : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / О.А. Тишик. – Харків, 1998. – 20 с.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У РАКУРСІ ЗАРУБІЖНИХ ОСВІТНІХ ТЕНДЕНЦІЙ

Л.Шпирко, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»

Науковий керівник: Г.С.Тарасенко, доктор педагогічних наук, професор

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ECOLOGICAL UPBRINGING OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN IN RACURS OF FOREIGN EDUCATIONAL TENDENCIES

L. Shpyrko, fourth-year student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

***Анотація:** У статті розглянуто особливості екологічного виховання молодших школярів у ракурсі зарубіжних освітніх тенденцій. Проаналізовано основні аспекти створення сприятливого екологоосвітнього середовища в просторі початкової школи. Обґрунтовано найбільш доцільні методи та механізми впливу вчителя на екологічну свідомість, мислення та культуру дітей молодшого шкільного віку в рамках зарубіжної педагогіки.*

***Ключові слова:** екологічне виховання, екологічна освіта, зарубіжні тенденції, молодші школярі, школи зарубіжжя.*

***Abstract:** The article deals with the features of environmental upbringing of younger pupils in the perspective of foreign educational tendencies. The main aspects of creation of favorable ecological educational environment in the primary school space are analyzed. The most expedient methods and mechanisms of influence of the teacher on ecological consciousness, thinking and culture of children of primary school age within the framework of foreign pedagogy are substantiated.*